

FLUGTEN TIL ÅRHUS BIDRAG TIL EN FORSTÅELSE AF "ÅRHUS-MILJØET FOR NY MUSIK" SIDEN 1965 (1990)

Af Per Nørgård

Som bekendt flyttede tusindbenet sig ikke ud af stedet, da det begyndte at overveje, hvilket ben det ville være rigtigst at bevæge næste gang. På tilsvarende måde ville jeg næppe komme i gang med beretningen om min impuls for opblomstringen af "det-nye-musikmiljø" i Århus, såfremt jeg skulle finde frem til den oprindeligste forudsætning for at jeg flyttede min kompositions-undervisning til "Det jydsk Musikonservatorium" i efteråret 1965.

Derfor vælger jeg, med ét hug, og ret villkårligt, at starte med det tidspunkt i min undervisning på "Det kgl. danske ..." i København, hvor jeg besluttede at samle mine kompositionsstuderende til et ugentligt seminar, hvilket vistnok var i 1963. Jeg havde da fire komponistelever: Erik Nordby, Svend Nielsen, Jens Wilhelm Pedersen (Fuzzy) og Ingolf Galborg. Dertil kom, mere hospiterende, Niels la Cour og Finn Lykkebo.

Der lå ingen dybt revolutionerende idéer bag oprettelsen af seminaret, kun en inspiration, tror jeg, fra Nadia Boulangers "onsdags-eftermiddage", hvor hun dirigerede vore stemmer, og tanker, gennem de mest forskellige perioders storværker, med medrivende temperament.

Sådan noget tænkte jeg dog ikke på at gøre, men var tilfreds med at formidle lidt socialt liv mellem unge komponister, som jo var under konstant polemisk skud fra ældre kollegers (og såvel ældre som yngre musikeres) side – en tingenes tilstand, der havde eksisteret siden Ib Nørholm, Pelle Gudmundsen-Holmgreen og jeg pludseligt fandt os sammen på en oprørsk, fælles (men senere trefoldigt opsplittet) vej, væk fra de hjemlige, herskende og anerkendte musikæstetiske grænseværdier.¹

Naturligvis var det centrale stof i seminarerne studiet af efterkrigstidens musik og idéer, men især disses forudsætninger i det

samlede 20. århundrede. Afgørende er det imidlertid nok, at dette ugentlige to timers træf ofte fortsatte på en restaurant eller privat, hvilket vistnok var ret utypisk for danske komponister (– men netop dyrkedes intenst af Ib, Pelle og mig i studieårene).

Vi udvekslede dog hverken ret dybtgående, endelige samfundsomstyrtende, idéer – også seminaret kunne have så fredelige temaer som notationsklarhed og stemmeudskrivningspraksis...

Men det kunne mine kolleger blandt teoriglærerne næppe vide. Forestille sig andet kunne de jo sagtens, da de kendte – og brød sig dårligt om – mine, samt Ibs og Pelles, værker, holdninger og skriverier (– ikke mindst mine og Ibs anmeldelser i Politiken og Information).

Mine lærerønsker var bl.a. ressourcer i form af penge til honorarer til at invitere gennemrejsende betydelige komponister til seminaret, samt initiativer fra konservatoriets side til at muliggøre "kompositionsværksted"-situationer med et af Københavns professionelle orkestre – og disse ønsker faldt ikke i god jord i teori-faggruppen (der jo næsten alle figurerede i konservatoriets lærerliste også som lærere i komposition, men var påfaldende ufrekventerede).

Situationen var ret låst: mine forslags gennemførelse skulle aldrig "for-hastes" – "Nu er det jo ingen skade til at tænke os om, før vi ændrer på noget" var en kollegas stående kommentar, fulgt af brummende billigelse fra hans yngre eller jævnaldrende meningsfæller: Idéen var nedstemt, trods Høffdings og Holmboes lige så stående forsvar for den. – Igen...

Holmboes forsvar var dog ret resigneret, forventningsløs – for ikke at sige mismodigt skeptisk overfor forestillingen, at noget nutidigt rettet initiativskulle kunne godkendes i denne gruppe: Han var på vej ud af anstalten, og det så hurtigt som muligt, efter at gruppens majoritet havde tvunget ham til at ophø-

re med at arbejde med Bartok-harmonisering med sine bifags-studerende – fordi ”det var så bandsat svært at lave eksamen på”.

Igen og igen. År efter år.

Og da så en ung komponist, endnu en gang, blev nægtet optagelse, skønt han modsat året før udelukkende søgte ind i kompositionsstudiet, revnede ballonen, dvs. min tålmodighed. Jeg blev, helt fysisk, hed i kammen (varm i panden, hvilket var uvant for mig), når jeg tænkte over, hvad jeg – endnu idag – opfatter som dén uret der blev begået imod ham: Selv om han ingen ørn var i teori, var han – trods alt – ophavsmand til en af dansk musiks mest raffinerede orkestresangcykler, allerede på optagelses- eller rettere afvisnings-tidspunktet ansat til opførelse på efterårets DR-koncertprogrammer.

De heraf udspringende begivenheder skal jeg gå let hen over, da de levende er skildret i et nummer af Dansk Musiktidsskrift² og i øvrigt blev livligt kommenteret i dagspressen. Udfaldet var det kendte: 2 dage efter min opsigelsesmelding til Det Kongelige Danske Musikkonservatorium telefonerede rektor Tage Nielsen fra ”Det jydsk...” og opfordrede mig til at blive kompositionslærer derovre.

Jeg sagde øjeblikkeligt *ja-tak* og få dage efter udmeldte mine 4 kompositionsstuderende sig fra ”København-konservatoriet” og blev overflyttet til ”Det jydsk...”. Da den 2. gang afviste ansøger i København søgte optagelse i Århus var skandalens mål fuldt: Forkastet i København skulle, formelt set, betyde forkastelse, automatisk, fra optagelse i Århus. Men optaget blev han, og min første sæson i Århus var fuldt optaget af 5 kompositionselever.

Det blev nogle farverige år med lærer og elever bosatte i København og formelt under ”Det jydskes” vinger: Hver anden uge undervisning i min lille lejlighed i Møntergade (med et symbolsk ”jydsk konservatorie”-skilt over døren) – og hver anden i Århus. Dengang sejlede natfærgen endnu, og på sin egen sære måde startede undervisningen, i hvert fald samværet, derfor allerede på båden, i færgerestauranten og fortsatte i køjerne med latter og alvor i skønsom blanding.

Gradvist, for ikke at sige meget hurtigt, gennemførtes de i København forkastede forslag for undervisningen; med Tage Niensens helhjertede støtte blev der fundet penge til at invitere aktuelle internationale komponister som gæstelærere og seminarledere: György Ligeti, Witold Lutoslawsky, Maurizio Kagel m.fl. Desuden blev det med Århus Byorkester (som det hed dengang) og med Danmarks Radio aftalt at igangsætte jævnlige værksteds-koncerter med værker af de kompositionsstuderende. Herom har i øvrigt Tage Nielsen skrevet detaljeret.³

Som formand for D.U.T. indkaldte jeg til en drøftelse af muligheden af at oprette en jydsk version af Det unge Tonekunstnerselskab, og A.U.T. blev oprettet.

Blandt de første jydsk studerende befandt sig Karl Åge Rasmussen og takket være hans energiske initiativer opstod ensemblet *Elsinore Players* og senere grundedes *Numus Festivalen* (meget senere) – ligeledes ved hans utrættelige indsats. Da disse foretagender, herunder værkstedskoncerterne, jo var rene jydsk bemandede aktiviteter gav jeg blot impulsen til en kædereaktivudvikling, I samme lys må naturligvis ses den decentralisering af dansk kompositionsvirksomhed der blev følgen af flere studerendes senere ansættelse i Århus og Aalborg: Jens Wilh. Pedersen (Fuzzy), Svend Nielsen og Erik Nordby.

I dag findes der foreninger i indbyrdes samarbejde – med ”D.U.T.-formål” – flere steder i landet og foruden den (stormfuldt) fortsatte NUMUS-festival er der N.U.T.- og F.U.T.-festivaler i Aalborg og Odense, Det er spændende at tænke tilbage på de mærkelige år i tressernes slutning, hvor så meget blev realiseret og endnu mere lå svangert – og hvor Tage Niensens tyrkertro og enorme dygtighed fik halet indenbords, hvad en bådfuld københavnske fuseraster bragte med af – ellers måske bortfløjne – idéer.

EFTERSKRIFT

Som en antydning om det vide spektrum den nye musikkækkede i slutningen af 1960erne kan følgende lille beretning tjene – også markerende forskellen til vore dage, hvor den nok forekommer på det nærmeste eksotisk: Den

musikvidenskabelige afdeling på Århus Universitet havde opfordret mig til at lave et *Beatles-seminar*, på baggrund af min artikel i DMT om "Komponisten Paul McCartney".⁴

Jeg havde forberedt mig ret pænt, med noteeksempler til at vise for den lille snes der var ventet at møde op. Da jeg kom til Universitetet troede jeg at der var fodboldkamp el. lign. I nærheden, siden pladsen var fuld af op imod tusinde unge. Til min forbløffelse veg de smilende til side for mig – og det viste sig, at de alle var kommet for at høre mig, en "klassisk" komponist, tale om deres idoler! Det store auditorium blev i hast gjort klart, uden klaver, men med mikrofon til min tale, foruden – heldigvis – et udmærket LP-anlæg.

Hvordan jeg klarede aftenen ved jeg ikke. Intet af det forberedte stof kunne bruges – af indlysende grunde. Jeg opdagede visse konferencier-evner hos mig selv – "Beatles" klarede resten! Aftenen blev en succes – som efterlod mig som en opvreden karklud...

Noter

- 1 Erling Kullberg: *De stormfulde år i dansk musik (55-65)*, i: *Otte Ekkoer af musik-forskning i Århus* (Århus 1989).
- 2 G. Dirckinck-Holmfeld: *Det er foruroligende*, i: *Dansk Musiktidsskrift* 1966, nr. 3, s.16, 66 og 88.
- 3 Tage Nielsen: *To af musikens højborg*, i: *Århus Symfoniorkester 50 år, 1935-85* (Århus 1985).
- 4 Per Nørgård: *Komponisten Paul McCartney*, i: *Dansk Musiktidsskrift*, 1966, nr. 4 – også indeholdt i dette arkiv.

Artiklen "Flugten til Århus. Bidrag til forståelse af 'Århus-miljøet for ny musik' siden 1965." først trykt i *Festskrift for Søren Sørensen* (Århus 1990/Dan Fog Kbh., 1990).